

Пузирьов С. В.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри психології, філософії та суспільних наук
Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*

ВПЛИВ МЕТОДУ ДОЛАННЯ ПЕРЕШКОД НА ОСОБИСТІТЬ В КРИЗОВОМУ СТАНІ

Серед основних умов, які визначають ефективність виховання, особливе місце посідають методи виховного впливу на людину.

Питання щодо методів виховного впливу на особистість не нове в науковій літературі. Аналізуючи наукові дослідження, можна зробити висновок, що одні вчені під методами виховання розуміють шляхи досягнення виховних цілей [1, 3]; інші [2, 7] – розглядають методи, як способи взаємозв'язаної діяльності вихователя і вихованців, спрямованої на формування у вихованців поглядів, переконань, навичок і звичок поведінки; треті – [5, 6] – як способи реалізації виховної діяльності.

Таким чином, педагогічна категорія *«методи виховного впливу на людину»* означає *способи та прийоми спільної взаємозв'язаної діяльності вихователів і вихованців, яка спрямована на оволодіння нормами та правилами вихованої поведінки, різнобічний і гармонійний розвиток особистості, формування загальнолюдських, національних і професійних якостей, що визначені цілями виховання та необхідні для повноцінної життєдіяльності.*

Метод *долання перешкод* передбачає активізацію вольових зусиль через пояснення людині необхідності певної дії для досягнення успіху в ситуації невизначеності.

Вольова сфера поєднує вищі прояви психічної активності: довільні увагу, сприйняття, запам'ятовування та опрацювання інформації про можливу успішну поведінку людини. Тільки оволодівши прийомами довільної організації свого психічного життя, людина стає дійсним суб'єктом пізнання, використовуючи власні психічні «інструменти пізнання» найбільш оптимально. Вольові прийоми достатньо відомі і широко впроваджуються у виховному процесі (самодисциплінування, самовідповідальність тощо). Але слід пам'ятати, що в умовах кризової ситуації, коли людина відчуває постійну втому, її здатність до здійснення цілеспрямованого вольового зусилля може суттєво зменшуватись. На жаль, на сьогодні механізми волевиявлення найбільш експлуатуються в виховному процесі. Значна кількість

педагогів вважають, що саме воля є провідним чинником діяльності. Експлуатація здатності людини до підвищення ефективності діяльності через вольовий імпульс призводить до перевантаження захисних механізмів організму, розвитку хронічної втоми, зниження мотивації. Саме активізація, стимулюючи додаткові резерви організму, дозволяє покращити умови життєдіяльності, зберігати енергоресурси, підтримувати оптимальний рівень працездатності. Серед *прийомів*, що дозволяють активізувати вольові зусилля людини без насильства над його особистими бажаннями та інтересами, застосовуються такі [4, с. 622–623]:

– «Натяк» – прийом, який зберігає самолюбство та використовується при незначних порушеннях, що не підлягають відкритому засудженню. Інформація педагога подається таким чином, що показує людині його недоліки та можливі шляхи їх подолання, без прямого апелювання до нього нерозпізнаним. Людині надається можливість врятувати своє обличчя в очах оточення.

– «Удавана недовіра» застосовується до людини з метою зачепити його самолюбство, викликати у нього прагнення довести зворотне в свою адресу. Наприклад: «Це завдання не дуже тяжке... Але у вас може не вистачити терпіння довести його до кінця...» Важливо, щоб людина не здогадалась про справжню мету впливу.

– «Удавана заборона» – прийом, ефективний при необхідності повернути зацікавлення до повсякденного. Вихователь ще більш навмисне драматизує ситуацію, підкреслює її неповторність і важкодосяжність цілі. Заборонений плід завжди солодкий, спрацьовує механізм задоволення потреб і от уже всі самі прагнуть долати перешкоди.

– «Довіра» – пропозиція вихователя людині вчителя учню тимчасово діяти за себе в розрахунку на його ініціативу і компетентність. Стимулюючий ефект даного прийому заснований на підвищенні задоволеності працею і стосунків із іншими людьми.

– «Стимулювання часом» полягає в наданні можливості прискореними темпами виконати завдання, а залишок часу використовувати для себе. Надання такої довіри, надання «свободи дій» сприяє активізації творчих можливостей людини, підвищенню його особистої відповідальності.

Основні умови ефективності методу долання перешкод:

– посилення на взаємозалежність причини та наслідку (негативні наслідки незнання, позитивні наслідки знання);

– використання індукції (від конкретних прикладів до загального твердження про необхідність);

– використання дедукції (від загального твердження про необхідність до конкретних прикладів);

- наведення несуперечливих фактів та відомостей;
- посилання на авторитет та авторитетні джерела в даній галузі;
- використання аналогій та порівнянь;
- підкреслення актуальності та практичності (дієвість, актуальність знань з теми у житті, можливість на практиці перевірити свої знання, легке впровадження; засіб вирішення особистих проблем; складова професійності, компонент ділової кар'єри);
 - виявлення суперечностей у критичних зауваженнях людини ;
 - прийом «так, але...» (прийняти думки людини з наступним повертанням до думки вихователя).

Отже, вихователі мають великий арсенал як загальних, так і специфічних методів виховного впливу на людину в кризових ситуаціях. Під час їх використання необхідно враховувати психолого-педагогічні закономірності процесу соціального виховання, характер і зміст діяльності вихованців, конкретні вимоги до підготовки відповідних фахівців, рівень підготовленості вихователів і вихованців та інші об'єктивні та суб'єктивні умови. Результатом виховного впливу є соціальна активність людини, її здатність розв'язувати життєві проблеми та робити усвідомлений моральний вибір. Ця здатність добре проявляється в поведінці людини у кризових ситуаціях – саме в них розкриваються моральні якості особистості, за якими можна судити про ефективність виховного впливу.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. / Н. П.Волкова. К. : Альма-матер, 2009. 616 с.
2. Мойсеюк Н. Е. Педагогіка : навч. посіб. / Н. Е. Мойсеюк. К. : Саммит-Книга, 2007. 656 с.
3. Педагогіка : навчальний посібник / Галузяк В. М., Сметанський М. І., Шахов В. І. Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. С. 235–253.
4. Психологія діяльності та навчальний менеджмент [Текст] : навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисципл. / за заг. ред. В. А. Козакова. К. : КНЕУ, 2013. 829 с.
5. Психологія та педагогіка : навч. посіб. / Л. А. Колесніченко, М. В. Артюшина. К. : КНЕУ, 2008. 408 с.
6. Соціальна педагогіка : навч. посіб. / О. В. Беспалько. К. : Академвидав, 2014. 309 с.
7. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. К. : Альма-матер, 2009. 560 с.